

Kaj vem, kako morda še last sem tistih,
ki tiho šepetajo v travi, v listih,
ki jih nikdar ni videlo oko,
in ki mi dali kri so in telo?

Ti vsi se zdijo ptiči mi zaprti,
nič ne vedo o svoji lastni smrti;
njih klic mi preleti srce tako
kot krik teh ptic, ki zdaj od nas gredo. —

Jesenski dež

Jesenski dež, ki neprestano pada,
pripoveduje žalostne povesti;
kot star popotnik je, ki mi na cesti
težave svojih mračnih dni razklada.

In kot že dolgo moja je navada,
se zopet bližam tajni tej bolesi,
katere rast ne vzklije iz zavesti,
katere vonj mi trpka je naslada.

Ta vonj omamlja kakor seme maka,
uspava in me vabi na ležišče,
ki že na moje trudne ude čaka.

Jesenski dež pa pada iz oblaka
in vsaka kaplja hoče v zavetišče
in pot do črne zemlje najde vsaka. —

Preden sneg zapade

Preden sneg zapade
skrite sreče kraj,
pota, gaj, livade,
mi srce zajoče
kot otrok in hoče
še enkrat nazaj.

Saj bo dolga zima,
saj bo bridka smrt...
Črna vrana kima,
prazna, vlažna njiva,
mégla se preriva,
log je že zastrt.

Nič ti ne pomaga,
če greš tja nazaj;
tvoja pota draga
žalostna so, druga,
tam prebiva tuga,
njen je skriti kraj. —

Človek na zemlji

Ciril Kosmač.

Ko se je Žef zbudil, je zora prehajala že v svetel dan. Pretegnil se je na svojem ležišču, se nakremžil, šel z roko preko obraza, si pomencal oči in šele potem se je ščajmal.

Počasi, drug za drugim, so se risali pred njim prizori iz zadnjih dni — in ni mu bilo prijetno pri srcu, ko je videl samega sebe, kako

usmaja po cestah z nerodnimi koraki in rogovili po gostilnah kakor obseden, loka frakelj za frakljem, premetava kučmo s tilnika na čelo, vstaja in seda, opleta z rokami in reglja kakor sitna baba, ki ji je zmanjkalo črne kave in nosečih deklet, da bi nad njimi otresala svoj jezik. Vêdel se je kakor otrok. Da, in nemara je tudi vreščal kakor otrok — kadar povzdigne glas, mu vselej zacvili v grlu — namesto da bi lepo mirno sedel in govoril z resnim, globokim moškim glasom. Povedal je tudi nekaj poštenih, to je že res, pa kaj, ko jih ni nihče resno vzel; bile so besede širokoustnega pijanca, kričavega otroka; babe so sicer zavreščale — babe vreščijo za vsak drek — in fajmošter ga je v nedeljo vrgel s prižnice, drugega pa s tem ni dosegel: koristi nič, časti pa še manj. Pankrt je pač tu, živ je in rasel bo, pa čeprav se on od jeze razčesne. To drži kakor drenova kljuka. Bilo bi pač vseeno — in nemara celo bolje —, če bi otroku prinesel škrnicelj cedel, ga vzel v naročje in poviškal, saj otrok navsezadnje ni nič kriv. Nanco pa bi kdaj pa kdaj doma na skrivaj pošteno namlatil in bila bi mu pokorna: ubogala bi ga na pogled, želje bi mu tako rekoč brala iz oči, ravnala bi z njim kakor z jajcem — in on... fiiiijuuuuu..., je zažvižgal in zamahnil z roko, kakor bi držal bič v njej, in on bi jo gnat ko živino. Zamislil se je v ta položaj in čutil je, kako neizmerno bi užival v njem; jezil se je sam nase, ker je s svojim trapastim, zaburljivim obnašanjem vse pokvaril; Nanca je šla in s tem je dovolj jasno povedala, da se kratko malo požvižga nanj, na njegovo odpuščanje in celo na njegovo streho. Da, vsekakor ga je popolnoma polomil; ni ostal doma in obračunal med štirimi očmi kakor se možu spodobi, pač pa je zbezljal na vas in tam razlajal svojo bolečino kakor obrcan pes.

In kaj zdaj? se je vprašal. Delati, primojduš. Moke ima, sladkorja in kave tudi, zaenkrat mu ni treba hoditi na vas. Garati, saj je vendar v Ukrajini sanjal in koval načrte za veliko kmetijo: široke njive, hlev, krave, bik, vse na veliko. Nanca je šla, njiv pa ni odnesla s sabo in to je pglavitno. In naj ga strela udari, če pojde on ponjo. Pride naj s svojim lačnim trebuhom in naj se ustavi na cesti onstran reke in poželjivo gleda njegove sveže preorane njive. Tako živo se je zamislil v te sanje, da je hitro planil iz sena, mlad in močan. Nataknil si je škornje in se spustil po lestvi. Obstal je pred kozolcem in se ozrl po pobočju: jutro je bilo jasno, rumeneče listje se je zlatilo v bledem soncu, pihal je veter, v vrhu se je odtrgala tepka, padala celo večnost z veje na vejo in se naposled razčesnila pred Žefovimi nogami. Žef se je sklonil, pobral mehnico, jo obrisal ob hlače in snedel. Že štiri leta ni zavžil domačega sadu — s hvaležnimi očmi se je ozrl po drevesu.

Stopil je k žlebu, slekel srajco in se prhajoč umil. Potem je stlačil v usta pest tobaka in krenil po vrtu. Nameril se je bil po polju, pa je obstal že za hišo. Žalostno je zamajal z glavo. Kje so bile tu njive? Vsepovsod so stale barake in vse je bilo tako neznansko ozko in majhno.

„Njive, kakšne njive, to so žepni robci,“ je vzkliknil.

Prišel je do ravni in konji so bili še zmerom tam, privezani k orehu, kakor jih je bil privezal tisto noč, ko se je vrnil. Živ krst se ni spomnil, da bi jih izpregel, jim dal vode in sena ter jih spravil pod streho. Obgrizli so deblo in razkopitili grivo. In še deževalo je med tem; vreče so bile mokre, sladkor se je topil in moka je plesnela. Žef je izpregel in krenil s konji proti bajti, pa se je kmalu obrnil. Saj v bajti nima s konji prav za prav kaj iskati: hleva nima, hram pod izbo, kjer so včasih imeli kravo, pa je pretesen. Na travniku so vendar barake, morda je kakšna izmed njih še dobra, da bi lahko bila za konjski hlev. In tako je hodil Žef od barake do barake in bil zmeraj bolj obupan: vse barake so bile tlakovane z debelim, okroglim obvodnim kamenjem, zalitim s cementom. Kdaj bo vse to prekopano in očiščeno. Najrajši bi poslal vse skupaj k hudiču: Nanco, Kati, pankrte, hišo, konje, travnike in se vrnil v Ukrajino. Toda Ukrajina je bila daleč, zdaj pač ni kazalo drugega kakor pljuniti rjavo slino v roke, da se kramp ne bo drsal, in garati. Kakšna sreča, da se je vrnil s konji.

Poiskal je primerno barako in jo preuredil za konje. Potem se je vrnil k vozu, zadel vrečo sladkorja in jo nesel v bajto. Kuhinja je bila prazna: na ognjišču mrtev pepel, na pepelu dremajoča mačka. Otroci so bili že vstali in šli pobirat sadje. Žef je stopil v izbo, ko je oče Jakop pravkar vstal iz kamre.

„Ti,“ je butnil Žef vanj, „zakaj nisi izpregel konj?“

„Izpregel? Nikdar se še nisem dotaknil konj. Kje se pa upam!“ se je začudil starec.

„Požrli bi te ne,“ je dejal Žef. „Tako so pa skoraj crknili.“

„No, in potem sploh nisem vedel čigavi so. Konj je dandanes vse polno, samo naši niso. Državnega blaga pa si ne smemo lastiti. Lahko bi prišli karabinjeri ponje in potem bi imeli pravega hudiča na glavi,“ je mencial Jakop.

„Konji so moji in nihče nima hoditi ponje,“ je pribil Žef.

In starec je utihnil. Oglasila pa se je stara mati; napela se je in hrešče zavpila:

„Nanca! Nanca!“

„Kaj se pa dere!“ je vprašal Žef in se nasršnil.

„Kave nimamo,“ je dejal Jakop, „in tobaka tudi ne.“

Žef je odprl v kamro in dejal:

„Le potrpite. Kavoboste že dobili, tobaka pa ni!“

„Ga ni? Zakaj?“ je zavreščala starka.

„Jaz si ga ne bašem v nos, to dobro veste,“ je odsekal Žef.

Starka pa se je raznesla:

„Ste slišali, kaj? Tak zet! Ali se tako odgovarja starki, ki leži mrtvoudna in bo zdaj zdaj stopila pred božji tron! Nehvaležnost črna! Ženo je ugonobil in zdaj bi rad še staro mater! Grunt smo ti dali in za plačilo boš zdaj lajal name! O, saj sem ji branila. Ali mar ni res, Jakop? Ti si se pa držal in trdil, da je fant delaven, priden, marljiv, pošten, miren, pobožen in ne vem, kaj še vse! Razbojnik je! Kaj pa more priti dobrega in pametnega iz tiste hribovske puščave! V žlici vode bi nas utopil vse skupaj! Ja, ja!“

V Žefu je kar vrelo. Kadar so mu očitali njegovo hribovstvo, bi najrajši vse premlatil. In zdaj ga je stara spet ozmerjala kakor smrkovca. Opletal je z rokami, kakor bi iskal kljuke, za katero bi se prijel. Že je odprl usta, da bi zakričal, pa se je premislil. Požrl je grenko tobačno slino, segel v žep, potegnil iz njega mehur, vzel prežo tobaka, ga zribal med prsti in ga nasul starki v dlan. Starka je zaobrnila oči od začudenja. Kaj takega ni pričakovala. Pogledala je vstran, potem pa je posmrknila in kihnila.

Otroci so se najedli sadja in ga še prinesli v beračih domov. Žef jim je ukazal, naj zakurijo; zakurili so, obesili kotel na verigo, nalili vode vanj in čakali. Žef je šel po vrečo moke in jo prislonil k ognjišču. Skuhal je pšenično polento, odprl tri konzerve in vse skupaj zamešal v kotlu. Otroci so kar zijali. Ščebetali so kakor piščeta in bi radi vse vedeli. Zdaj so ga imeli celo radi, čeravno se je povrnil s takim truščem. In potem so jedli, da se jim je zaletavalo, in gledali očeta z veliki, začudenimi pogledi.

„Zdaj pa marš z manol!“ je rekel Žef. „Kdor ne dela, naj tudi ne je. Vi boste pa kuhali,“ se je obrnil k Jakopu. „Tam imate moko, skuhaite žličnike, pa poln kotel.“

„Mmja...“ je začudeno zagodel starec. Zdaj da bo še kuhal. Tega ni še nikdar delal. „Ja, ja,“ je zamrmral, „živega vse doleti, mrtvega pa samo smrt.“

Ko je Žef stopil iz hiše, se je Jakop spet oglasil: „Žef,“ je rekel skoraj proseče, „mater bi bilo treba prenesti na tnalno. Mislim, da ne bo mraza.“

„Saj,“ je prikimal Žef. Jakop je bil preslab, pa sta morala poprijeti še fanta. Položili so mater na tnalno in določili Veroniko za varuha. Veronika bi seveda šla rajši na polje, pa ni nič pomagalo. Fanta sta bila ponosna in Venček je Veroniki celo jezik pokazal.

Na polju sta se poba prav dobro obnesla. Bila sta še smrkava, sveče pod nosom sta brisala z rokavi, vendar sta delala z neverjetno vztrajnostjo. Podirala sta barake, lezla na strehe in trgala deske, da se je kar kadilo.

Ko je zazvonilo poldne, so šli domov. Žef si je naložil tram in naložila sta si ga tudi poba. Malo sta stokala pod težkim bremenom, pa sta se vseeno premagala, ker nista hotela pokazati, da sta slabiča. Doma sta se ustavila na tnalu, štela „eden, dva, tri“ in tram je z velikim truščem zaropotal na tla.

Iz hiše se je kadilo kakor iz pekla, v kuhinji pa se je oče Jakop solzil nad kotlom in stokal. Kuhati ni znal, pa tudi dima ni bil tako vajen kakor ženske, ki se vse svoje življenje sklanjajo nad ognjiščem. Žličnike je bil zamesil na mrzli vodi, stlačil testo v okrogle kepe in te krogle so se zdaj premetavale po kotlu in bile trde ko kamen. Vrelo je in vrelo, skuhati pa se ni hotelo. Žef je pogledal v kotel, se najprej nasmehnil in šele potem izbruhnil v jezo. Razložil je Jakopu, kako se kuhajo žličniki, potem pa so sedli in jedli. Ni bilo imenitno, a bili so lačni. Po kosilu je Žef naročil Jakopu, naj za večerjo napravi zasukano župo, povedal mu je kako se ta stvar kuha, in vrnili so se na polje.

Tako so potekali dnevi: Žef je garal in fanta sta garala z njim. Bila sta pridna, tramovi in deske, ki sta jih nosila, so jima ogulili rame, tu pa tam sta stopila z boso nogo na velik, rjav žebelj, zacvilila sta, oslinila skelečo rano in šla dalje; cebnila sta se v kamen in se še zmečila nista. Na puške, patrone in sablje, ki sta jih skrivala po kavernah, sta popolnoma pozabila; zdaj sta bila samo delavca. Doma sta sedela za mizo, se vèdla kakor odrasla in jedla z vilicami. In potem so bili pri hiši še konji, štirje konji, s katerimi sta imela veliko veselje: krtačila sta jih, jih napajala in jim pokladala. Tu pa tam sta jih kajpak tudi zajahala — in če sta dobila brco, nista niti mrdnila. Z enim parom je vozil Žef, z drugim onadva. Bič sta menjala vsako pot.

Žef se je gnal, da mu je primanjkovalo sape. Prenašal je tramove in deske in ko so bile barake razrušene, je začel takoj razkopavati tlak. Poba sta bila za kramp še prezeleni, zato sta metala kamenje na kup. Zvečer so se trudni vračali domov. Žef je zamižal in spustil roke ob telesu, kakor je delal v Ukrajini, ko se je vračal z dela, pa se je kmalu zadel ob kamen. Da, tu ni bilo take ravnine. Potem so povečerjali in šli spat; fanta na peč, Žef na kozolec. Kamre se je izogibal, ker se je takrat vse preveč spominjal Nance in se jezil.

Tako je šlo dan za dnem in minilo je štirinajst dni. Jakop je kuhal: zjutraj pšenične mrve in konzervo, opoldne žličnike in konzervo, zvečer zasukano župo in konzervo, — in ko so konzerve pošle, je s svojimi tresočimi se prsti potresal sladkor na mrve, na žličnike

in v župo, kajti sladkorja so imeli precej. V hiši ni bilo ravno lakote, tega se nikakor ne da trditi, a kljub temu je Žef postajal siten. Vse je prav za prav ležalo samo na njem. Zdaj je zmanjkalo tega in onega, mleka ni bilo pri hiši, cunje so bile umazane, otroci so smeti pometali za vrata, da so se le s težavo odpirala. Žefa je še zmerom srbelo pod pazduho in krog pasu, že dvakrat je bil vso svojo obleko izplaknil v reki, uši pa še niso izginile. Kako zelo bi potrebovali ženske moči. Nance pa ni bilo. Žef je sicer na skrivaj mislil, da se bo vrnila že v nekaj dneh. Vedel je, da se je zatekla k teti v hribovsko vas, toda ta teta je vendar ni mogla rediti in prej ali slej mora najti pot domov. Čakal je in je ni bilo. Trmasta je baba, trmasta, je govoril — ampak bridko se vara, če misli, da pojdem sam ponjo. In stari Jakop je večno sitnaril: kuhe ni bil vaje, kratkoviden je bil in v župi so našli ogorke vej, s katerimi je kuril, in včasih tudi velikega kuhinjskega ščurka. Ko se je Žef ob takih prilikah raznesel, je Jakop vselej prav ponižno pripomnil:

„Ženske nam je treba, ženske!“

„Kaj ženske,“ je rekel Žef, „kadar kuhaš, pokrij kotel, pa je!“

Potem je Jakop še nekaj zamrmral glede umazanega perila, Žef pa je trdo postavil žlico na mizo, najprej korito in potem rep, ter odločno odsekal:

„Do pomladi se bomo že pretolkli, potem pa vzamemo dekle!“

In Jakop ni rinil naprej. Kakor je božja volja, si je mislil.

Stara mati je včasih poklicala Nanco, tako iz navade, ali pa iz zlobe. Žef je parkrat vzrožil, potem je te stvari rajši preslišal in Anca je odnehala.

Čez nekaj dni so Žefa klicali na županstvo in ni imel srajce, da bi se preoblekel. Skakal je po hiši in razsajal, drl se je na Veroniko, ki bi že vendar lahko kaj malega oprala.

„Ženske bi rabili, ženske,“ se je spet ojunačil Jakop.

„Ženske, ženske! Pa jo prinesite! Naredite jo iz cunj! Kje naj za vraga snamem to žensko! Jaz ne bom hodil ponjo, to vam rečem!“ se je zadr. „Sama je šla, pa naj se še sama vrne.“ In ker se mu je zdelo, da je rekel preveč, in bi Jakop utegnil poslati po Nanco, je takoj dodal: „Sicer pa nima več pri nas kaj iskati!“

Nekega dne je prišla mimo Pasenčurkova Jera, pot jo je kar slučajno prinesla tod mimo in tako je pogledala k Anci. Ob tej priliki ji je tudi Jakop, seveda kar slučajno, omenil Žefove besede. In potem se je vrnila Nanca. Prišla je okrog poldne, privlekla se je na skrivaj ob vodi z občutkom tatice, plašno se je ozirala okrog sebe in hitro planila preko travnikov in njiv v grmovje. Zavlekla se je za hišo, se potuhnila in čakala, kdaj bo Žef izginil na polje. Ko je Žef odkorakal

po vrtu, je stopila v hišo. Otroci so obstali: Veronika je planila k njej, fanta pa sta malo počakala, kajti zdelo se jima je, da tako lahko zaigrata očetovo prijateljstvo. Nanca je segla v žep in nasula na mizo orehov in suhih hrušk. Tedaj sta se zganila tudi fanta. Veronika pa je kar naenkrat kriknila: „Očetu grem povedat!“ in je planila iz hiše. To je fanta pogrelo; da bi ona, najmlajša, prva prinesla to vest, tega res nista mogla pustiti. Ucvrla sta jo za njo, bila sta hitrejša in sta jo prehitela. Veronika je padla, pa je kljub obtolčenemu nosu zavpila na ves glas:

„Oče, mama je prišla, mama je prišla!“

Fanta sta pridrvela na njivo vsa zasopla in oba hkrati izbruhnili:

„Mama je prišla!“

Žef pa se ni niti zganil. Fanta sta obstala pred njim in nista vedela, kaj bi. Spomnila sta se suhih hrušk in orehov, pa sta jo hotela ubrati nazaj.

„Oho, kam pa!“ je dejal Žef. „Sem, berače v roko, pa pobirat kamenje. Pa še ti!“ je rekel Veroniki, ki se je prav takrat pricmerila do njega in neprestano ponavljala: Mama je prišla.

In tisto popoldne so delali še z večjo naglico kakor druge dni in globlje v večer, nalašč, da bo vedela, da mu zanjo ni nič. Zdaj se on požvižga! Sicer pa, tičica draga, nista še obračunala, in če misli, da bo račun poceni, se bridko vara. Ha, zdaj bo zahteval še obresti.

Medtem pa je Nanca pridno delala po hiši: pometla je, pospravila, saj je bilo vse križem kražem, pomila je krepe in tudi oprala nekaj cunj za prvo silo. Žefovo srajco je obesila pred hišo, da jo bo videl, kadar se bo vrnil.

Ko se je Žef vrnil, ni šel takoj v kuhinjo kakor druge dni in sitnari, če večerja še ni bila kuhana. Zavil je h kozolcu, premetaval deske, prekladal opornice in tramove ter razmišljal, kaj naj ukrene. Kako naj se zdaj prav za prav vêde, da ga spet ne polomi. Ali naj jo pretepe, ali naj jo nažene, ali naj se dere ali naj molči? Molčal bo, to je v vsakem primeru še najbolje. Tako vsaj ne bo vedela, pri čem je. No, spokorila se je, je mislil. To je eno. Nemara pa je prišla samo po svoje cunje, in je drugo. Če bi bilo tako, bi se takoj vrnila in ne bi opletala po hiši, saj vendar ve, da je on doma in da se z njim ni prijetno srečati.

Ko je stopil v kuhinjo, je bila že popolna tema. Brez besede je sedel k mizi, Nanca je postavila predenj večerjo in povečerjal je, kakor bi to ne bilo nič nenavadnega. Saj so večerjali tudi druge dni! Ne, s tem me že ne bo, je zamrmral sam pri sebi. Otroci so zadrževali sapo in niso niti črhnili. Jakop je sedel na stopnicah, ki so vodile v

izbo, tiščal palico med nogami in strmél v tla. Tudi Nanca je molčala in se šele čez dolgo časa ojunačila:

„Otroke sem prišla pogledat, če so zdravi,“ je rekla.

„Prav,“ je zamomljajl Žef. „Mislim, da jim nič ne manjka. Če ne verjameš, jim preštej parklje in tace pa še ščetine, če se ti da.“

Komaj je izustil te besede, so se mu zazdele zelo trde in grde. Čutil je, da ne ravna lepo in vendar jih ni maral preklicati, ker se je bal, da bi bil premehak. Kajpak, zdaj da bi ji stisnil roko in jo pohvalil za vse tisto, kar mu je storila. In tako je beseda zastala. Pričakovala sta jo drug od drugega, črhnul pa ni nobeden; trma je bila pri obeh enako močna. Žef je sedel za mizo, dal v usta pest tobaka in čakal. Nanca je ropotala s posodo, Žef je večkrat odprl usta, da bi kaj rekel, pa se je vselej premislil. Slednjič je vstal in odkrevsal iz kuhinje. Stopil je proti kozolcu, kakor se je bil že navadil. Že se je vlegel in zavil glavo v suknjič, pa se je nenadoma premislil, planil z ležišča in glasno prišvedral v kuhinjo; zazibal se je na skriljeh, sezul škornje in stopil na stopnice. Odprl je usta, da bi želel lahko noč, pa se je skesal. Saj drugam itak ne more spat kakor na kamro, se je potolažil in izginil po stopnicah.

Ko so se zaprla vrata za njim, je Nanca vprašala Večka, kam je hodil oče spat.

„Na kozolcu je ležal,“ je povedal pob.

„Mhm,“ je zamrmrala in prikimala. „Mrha, ali ti je žal po meni, kaj! Seveda, za posteljo in za deklo bi ti bila še zmerom dobra, dokler ne najdeš druge. Dolgčas ti je, kaj? Rad bi se malo premetaval. Lej jo figo!“ In je sklenila, da ne pojde k njemu, za noben denar ne. Kar sam naj lepo leži, babo pa si kar misli! In opletala je po hiši dolgo v noč, spravila otroke spat, potem je pomila krepe in presejala moko, sprazila kavo in ker se še ni naveličala, je poiskala star kalendar in brala iz njega. Tako sta pretekli skoraj dve uri in Nanca bi nemara še kar sedela v kuhinji, če se ne bi zadržla stara mati:

„Kaj pa delaš! Zakaj ne greš spat?“

„Spat? Kam naj grem spat? K njemu vendar ne morem.“

„Kaj? Prej si imela misliti na to, zdaj je že prepozno!“

„Pa vi bi tudi prej rekli. Ali niste mar sami dejali, da se za vrečo moke marsikaj pretrpi!“

„Ali sem ti mar rekla, da imej otroka? Ali jo slišite, kaj! Zdaj bi ta poguznica poguznjena vse rada name zvalila! Kakor da nimam še svojih grehov dovolj, za katere bom morala dajati odgovor pred božjim stolom! Mar naj se še zate pokorim? Ti, kakšna hči pa si! Ali jo vidite! Na mater, na svojo lastno mater, ki te je rodila, trpela zate, te redila, skrbela zate, zdaj pa tako! Ali jo slišite! Kaj! ...“ je vreščala starka.

„Tak, mati, za božjo voljo, potrpite no! Nikar se tako ne derite!“ je mirno odvrnila Nanca.

„Kaj? Kaj? Ti se boš drla name in govorila, da se derem! Jaz da se derem! Kaj pravi četrta božja zapoved? Spoštuj očeta in mater...“ je cvilila starka.

„Ah, mati, nehaite no vendar,“ je prosila Nanca, ker se je bala, da bi se Žef zbudil.

„Neham naj, jaz da naj neham! Ti boš meni ukazovala, kdaj naj neham! Ali ste že kdaj slišali kaj takega, da bi hči hrulila svojo mater, naj drži jezik za zobmi! Jaz lahko govorim, da, derem se, lahko se derem, me razumeš!“

Nanca je zamahnila z roko in šla iz izbe. V kuhinji je še malo postala in premišljevala. Potem pa je sezula čevlje — in pod njenimi širokimi bosimi nogami so zaškripale stopnice, ki so vodile na kamro.

Drugo jutro je Nanca vstala mirno in udano kakor pred leti. V sami srajci, bosa in razkuštrana se je ustavila sredi stopnic, razkrilila roke in zazehala. Najprej je stopila k Anci, da bi jo očedila.

„No, kaj?“ je vprašala starka.

„No kaj? Nič,“ je odgovorila Nanca. „Surovina je bil in bo, Vêde se pa kakor golobrad mladič.“

„No, ali nisem rekla, da se v postelji poravnajo vsi računi med možem in ženo. Poravnajo se in žena dobi,“ je ponosno razlagala Anca.

„Po gobcu,“ je rekla Nanca. Glavo pa je kljub vsemu obračala vstran, da bi stara mati ne videla smeha na njenih ustnicah.

Potem je šla v kuhinjo in je skuhala črne kave. Nesla jo je Jakopu in Anci. Žef pa danes tudi ni polegaval. Vstal je in Nanca mu je stopila naproti z veliko zajemalko.

„Na, da se pogreješ,“ je rekla.

Žef je bil ves dober. Morda bi ji celo rekel dobro besedo, toda pred otroci in starim Jakopom ni maral pokazati, kako se je že potolazil.

In Nanca je ostala v bajti tisti dan in drugi in tretji. Gospodinjala je, kuhala in prala, polovala je uši otrokom, ki so se jih bili nalezli od Žefa, pa tudi Žef sam ji je opoldne, ko je počival po delu, položil svojo plešasto glavo na kolena, da mu je pobrskala po čopih las, ki jih je še imel za ušesi. Kar cedila se je od same dobrote in prikupnosti, sprasovala ga je za svet pri vsaki malenkosti:

„Kaj praviš, oče,“ je vprašala, „mislila sem, da bi za večerjo naredila rezance s sladkorjem, jutri pa bi lahko spekla malo kruha in navrh še dve peči mlincev; kadar človek močno dela, naj tudi močno je.“

Žef je zamomljal, da ne bi bil videti preveč prijazen:

„Samo vse moke mi nikar ne porabi, zima bo še dolga.“

Kar se kuhe tiče, se je Nanca prav dobro znašla. Samo svetega duha ni poznala. Kar je dobila v roke, je vse izginilo kakor kafra. Vreča moke, to ni bilo zanjo nič. Dvakrat kruha, dvakrat štruklje, dvakrat mlince in vreča je bila prazna. Pekla je in kuhala in da bi se možu še bolj prikupila, je svoje popoldneve uredila tako, da je lahko šla za tri ure na polje. Po nekaj dneh se je že toliko ojunačila, da je poslala Venčka k teti po otroka in za povrh je še vprašala Žefa, če ne bi kazalo, da bi poklicali tudi Kati; kolikor poje, toliko tudi za-sluzi. In vrnila se je Kati, najprej sama, in potem je tudi ona poslala po otroka. Življenje je zdrknilo v stari tir. Vstajali so ob zori, pojedli kavo in kruh in šli na polje. Garali so kakor obsedeni. Žef še otrok ni pustil nikamor. Ko so znova odprli šolo, se je postavil po robu in dejal, da ne more pogrešati svojih otrok. Poklicali so ga v šolo in se je udal. Kar se je pa tikalo župnika, je zmagal. Otrok ni puščal v cerkev.

„Če je tako, pa naj jih še gospod fajmošter redijo. Mi še ne živimo od božje besede. Ta stvar nam ne nese.“

Nad temi njegovimi besedami se je zgražala vsa vas. Vse babe so jezikale samo o Žefu Obrekarju in ugibale in težko pričakovale, kdaj ga bo zadela očitna kazen božja.

Žef pa se ni zmenil ne za kazen božjo ne za babje čenče, garal je na žive in mrtve. Spet je zaplaval v svoje stare, ruske sanje. Ali ni mar sklenil, da si bo sezidal hlev? Seveda, toda kje naj vzame denar. Saj ima vendar gozd, star gozd, katerega se že Jakop ni nikdar pritaknil. Varoval ga je kakor svoje najdražje in ponosno govoril o njem. Ležal je v hribu, kjer so imeli svoje parcele skoraj vsi vaščani, Obrekarjeve bukve so bile najvišje in najdebelejše. Ob poletnih nedeljah se je Jakop sprehajal med njimi; nič grmičevja ni raslo pri tleh, vse je bilo posuto z mehkim in suhim listjem in človeku se je zdelo, da se sprehaja po veliki ladji prazne cerkve. Pred vojno je tudi Žef oboževal svoj gozd, zahajal je vanj in bilo mu je prijetno. Med vojno se ga ni nihče pritaknil; Jakop bi se bil rajši sprijaznil še z dvema pankrtoma, kakor da bi izgubil svoje bukve. Zdaj pa se je Žef spomnil nanje; skoraj vsi so takrat prodajali gozdove, kajti les je bil neverjetno drag.

Jasnega jesenskega jutra je Žef odvezal v hlevu par konj in se napotil v semenj z namenom, da proda konje in gozd in kupi kravo, par prašičev ter se zmeni z zidarskim mojstrom. Dva dni je kolovratil po trgu, se sporazumel z lesnim trgovcem in navdušeno razlagal zidar-skemu mojstru svoje načrte. Mojster je kimal, računal in pil. Ko se je Žef vračal iz trga, je bil že malo okajen. Zato je sklenil, da bo stopil k Cestarju in popravil sramoto, ki jo je bil tam zagrešil pred dobrim

mesečem. Široko je sedel v izbi, lokal frakelj za frakljem in se zmeraj bolj razburjal. Rekel je, da lahko stopijo kar z njim, da se na lastne oči prepričajo, kako bo ženi pokazal vrata. Ljudje so se mu smejali, nihče ni jemal resno njegovih besedi.

Vrnil se je proti večeru. Hiša je bila prazna, Jakop se je tiščal v zdiču, ves se je bil stisnil od strahu. Žef ga je pisano pogledal in zarjovel:

„Tako, zdaj bomo pa videli! Kje pa je?“

„Je ni,“ je zajavkal Jakop, kakor bi bil on kriv vsega tega.

„Kako...?“

„Šla je. Spet je šla.“

„Z otrokom?“

„Z otrokom.“

„Hudiča!“ se je stresel Žef. Če bi mu v tistem trenutku stopila pred oči, bi se ji res dobro ne godilo. Planil je iz hiše, prebrodil reko in se napotil po onem bregu v hribovsko vas. Naravnost tja pojde in jo bo za lase privlekel domov. Bomo videli, kdo je gospodar in kdo se sme iz njega norčevati. Kaj še! Kadar bo malce pogledal v kozarec, bo pobrala šila in kopita in jo mahnila od hiše! Kam pa pridemo! In ko se bo pomiril, se bo vračala. Pa še kako lepo ti pride domov, kakor bi prišla od spovedi in obhajila; misli, da so ji vsi grehi odpuščeni. S hitrimi koraki je hitel v breg. Mahnil jo je kar preko senožeti, stopil je s steze, drselo mu je na rosni travi, da se je s kolenom zadeval ob zeleno grivo. Hodil je dobro uro, potem se je naveličal. Zavlekel se je v senik in spal do zore. Ko se je zbudil, ga je bilo spet sram vsega tistega, kar je počenjal.

In zdaj je žensko nujno potreboval. Prignal je s sabo kravo in prinesel dva prašiča, potem so prišli delavci in začeli lomiti kamenje in dovažati pesek za zidavo. Kdo bo vsem tem ljudem kuhal. To pot je Žef komaj pričakoval, kdaj se bo Nanca vrnila. Prišla je kakor prvič, naskrivoma, in Žef ji ni rekel niti besede.

V gozdu so zapele sekire in stari Jakob je skoraj na glas zajokal. S solznimi očmi je stopil pred Žefa in zajavkal:

„Žef, Žef, kaj pa delaš! Gozd si prodal, kaj si ob pamet? Saj smo bili vendar vsi tako ponosni nanj, kaj takega ni še nobenemu padlo na pamet. Vso vojno sem tako pazil nanj, da bi kdo ne posegel s sekiro med naša debla.“

„Tiho, kar tiho,“ je rekel Žef, „pazili ste na mejo, zakaj pa niste pazili na babe.“ In Jakop je utihnil.

Drugi teden so prišli delavci s krampi, v skali nad kozolcem so lomili kamenje; in Jakop se je spet razvnel:

„Za božjo voljo, hlev? Kaj pa rabimo pri nas hlev? Še nikdar ga nismo imeli.“

„Hlev! Seveda, hleva še nikdar nismo imeli, pankrti pa so bili zme-
raj pri hiši in zato ni čuda, da ste tudi med vojno nabrali dva,“ je
kratko odrezal Žef. „Kaj ste pa prav za prav vi prigospodarili v štiri-
desetih letih? Ali ste mar dokupili kaj zemlje? To ne, veliko njivo ste
prodali, lahko bi bili takrat prodali mejo, poplačali dolgove in še do-
kupili zemlje. Zemlje ni nikdar preveč, meja bo spet zrastle, njive pa
ne zrastejo.“ In Jakop je umolknil; tu se ni dalo prav nič oporekati.
Zavil je k čebelnaku, si našel pipo in molčal.

Žef je opustil delo na polju in se z vso silo posvetil samo hlevu.
Vsekakor ga je hotel še pred zimo spraviti pod streho. Gnal je fanta
na vse kriplje, vendar jih je sneg prehitel; niso mogli dozidati, na
debelo so hlev zaplankali z deskami in spravili vanj krave in konje.

Prišla je pomlad, sneg je skopnel, vode so naraščale, vrbje je
poganjalo in Žef je postal nemiren. V mrzlih jutrih je postajal na
pragu in širil nosnice, stlačil je v usta pest tobaka, čikal in vdihaval
prijetni vonj po zemlji. Zemlja se mu je zdela tako dobra, da bi se
sklonil k njej, odkrhal grudo in jo pokusil. Kam naj se zdaj obrne:
tam je bil napol sezidan hlev, za silo z deskami pokrit, pred njim pa
je ležalo polje, ki še ni bilo očiščeno ne preorano. Vse je bilo dodelano
samo napol. Zdaj mora kajpak na njivo in tja ga je tudi klicalo s
staro strastjo. Zakričal je, vstali so in so šli. Ne, zdaj niti fanta ne bosta
vsak dan hodila v šolo, doma imata dovolj dela. Staro mater naj kar
Jakop tolaži in otroke naj pestuje. Zavili so na polje in delali. Domače
moči so se zdele Žefu prešibke, zato je najel dninarje in ker ni bilo
denarja pri hiši, je šel in si ga izposodil. Posojila mu niso odklanjali,
zato je vprašal za precejšnje vsote in ko je imel v žepu spet denar, se
je spomnil tudi hleva in je naročil zidarje. In tako so delali s polno
paro. Žef je bil po večini samo na polju. Po tolikem času je spet prijel
plug za ročice in zaoral po zemlji. Pregledal je svoj plug, bil je lesen;
nasmehnil se je, šel h kovaču in si naročil železnega. Zdaj se je čutil
naravnost močnega.

Ko je bila njiva preorana, se je Žef ustavil na vratu in pogledal
po mastnih razorih, ki so se svetili v soncu. Bilo mu je tako prijetno
pri srcu, v tistem trenutku bi se sprijaznil z vsakim. Za njegovim
hrbtom sta se igrala pankrta. Sklonil se je k Nančinemu, ga vzel
v naročje, ga poviškal in rekel:

„Vidiš, pankrt, zdaj bomo pa krompirčka nasadili!“

Otrok je preplašeno pogledal in se nakremžil.

„Ufff...“ je rekel Žef, zavil ustnice v trobento in zalajal: „Huhuhu!“

In otrok se je potolažil, prijel Žefa za ušesa, ga potresel ter se nasmejal od srca, ko je Žef zjavkal: „Auu, boliii!“

Tam pa je stala Nanca in utegnila bi videti, da se igra z njenim otrokom, zato je pankrta počasi položil na tla. Otrok pa je vstal in ga kar naprej cukal za hlačnico. Žef se zdaj ni več zmenil zanj.

Prišle so ženske z berači in sadile krompir. Pred njimi je Veronika vlačila težke železne grablje in zaznamenovala brazde. Otrok je bil prešibak in brazda je bila kriva. Žef se je razkačil, stopil k Veroniki in jo udaril. Otrok se je zvil in padel na zemljo. Začel se je peniti in zavijati oči. Žef je prebledel, pritekla je Nanca in se zadrila:

„Božjast, do božjasti jo jel!“

Žef je sklonil glavo in odkrevsal s konji proti bajti.

Pomlad je zdaj korakala v deželo z vsem svojim življenjem: trava je poganjala, lipe so brstele, Sv. Jurij je bil že pred vrati in vsega je zmanjkalo v hiši. Žef se je spet odpravil na vas, da bi si poiskal denarja. Hodil je tri dni. Nanca in Kati sta kajpak tudi to pot zbežali. Zdaj sta Žefa pač dobro poznali; kadarkoli je šel na vas, sta pripravili cule in izginili; to jima je postalo že povsem vsakdanje. In potem sta se vračali že po nekaj dneh. Pa tudi drugače sta imeli od tistega dne, ko je Veroniko vrgla božjast, večjo pravico in več besede v hiši. Kadar se je Žef, ki se je zdaj glede otrok zelo nazaj držal, kaj razčeperil, se je Nanca takoj postavila vmes:

„Kaj, ali bi rad tudi tega uničil za vse življenje!“

In Žef je odnehal.

Prvo leto je bil pridelek še kar nekam dober, Žefu se je zdelo, da niso garali zaman. Mučilo ga je samo to, da niso utegnili očediti vseh njiv.

Prišlo je poletje, poželi so ječmen in Žef je užival, ko ga je švigal; niti čakati ni mogel, da bi se snopi dodobra posušili. Potem si je sam naprtal vrečo in jo nesel v mlin — in čudno, takrat sta Nanca in Kati doma zaman pripravili culi. Žef se je vrnil trezen. Spekli so kruha in po tolikih letih so se spet najedli tistega, kar so sami pridelali. Kruh ni bil dober, rosine so se zatikale po ustih, otroci so se celo davili, in vendar je bilo vsem dobro pri srcu.

Jeseni so nakopali krompirja, potem je prišla koruza, ajda in repa. Ob prvem jesenskem deževju je bilo v hiši že kar celo bogastvo. Žef je sedel v zdiču in je bil celo tako dobre volje, da je pripovedoval svoje vojne spomine. Sicer o tem ni imel skoraj kaj povedati, pa je vendar pokazal svojo dobro voljo. Risal jim je velike travnike in planjave, nobenega hriba nikjer in nobenega kamna. Vse sama rav-

nina in lepa, čista, mastna zemlja. Pripovedoval je o tisti njivi, ki jo je oral ves teden in še ni bil pri kraju. In pri tem pripovedovanju se je spet spomnil svojih starih načrtov, spet je zahrepenel po veliki njivi, po eni sami veliki njivi. Kar na sredi je pretrgal svoje pripovedovanje in zdirjal na polje. Večkrat je obletel vse travnike, hodil z dolgimi koraki ob njivah in računal, kako bi se dalo vse to združiti. Zaenkrat sta se dali združiti dve njivi in viseč obronek, ki je bil med njima. Ko se je Žef vrnil k večerji, je rekel Venčku:

„Jutri zjutraj stopi k Brdarju po vse štiri fante.“

„In kaj naj jim rečem?“ je vprašal fant.

„Naj prinesejo krampe s sabo!“

Drugo jutro so prišli vsi štirje. Šli so na polje in začelo se je prekopavanje obronka. Nanca se za vse to še zmenila ni, bila je srečna, da je lahko kuhala na veliko. Stari Jakop je tudi molčal, kajti dobro je vedel, kar si je Žef utepel v glavo, bo izpeljal do konca, pa čeprav se bo že po dveh urah zavedel, da sam sebi škoduje.

Doma so kuhali in nosili jedi na travnik; blaga je bilo doma še precej, denarja za dnino pa ni bilo. Žef se je napotil v Tolmin in vzel v banki posojilo na posestvo. Vrnil se je še tisti dan, ker se je bal, da bi Nanca sicer pobegnila. In s tem se je spet zategnilo. Saj ni važno, če zabije tisočake v zemljo, zemlja mu bo vse povrnila. Kopali so vso zimo in ko je prišla pomlad, je bil obronek znižan. Napeljali so gnoja in Žef je zapregel konje in oral; preoral je vse vratove in posejal čez in čez samo pšenico. Že v naprej je užival, kakšno lepo zlato morje bo to v poznem poletju. Jakop se je takrat drznil pripomniti Nanci, da vodi vse to v pogubo. Nanca pa si z vsem tem res ni belila glave; kakor je, tako pač je. Kadar je moka pri hiši, peče bel kruh, kadar je ne bo, bo kuhala koruzne mrve, in kadar še koruzne moke ne bo, bo pa kaj drugega. Doslej za lakoto še ni umrla in jutri tudi še ne misli.

„Še nikomur ni padlo na um, da bi tako oral. Odkar sem živ, tega ne pomnim,“ je rekel Jakop.

„To je njegova stvar, saj ste mu vendar grunt prepisali, mar ne?“ je mirno odgovorila Nanca.

„Seveda sem ga, ampak če bi bil vedel, da bo vse tako razgrebel, mu ga ne bi bil. Ali niso mar že vojaki dovolj razkopali,“ je zajavkal starec.

Nanca pa zdaj ni več odgovorila in Jakop je odkreval k čebelnjaku. Tako, zdaj je ves travnik preoral, kje bo imel pa košnjo. Ne vem, kako se more človek tako neumno nekam zaburiti, da še tega ne presodi, da krave žro seno. Ko se je Žef zvečer vrnil s polja, mu je Jakop pikro vrgel:

„Ali boš krave nemara s pšenico, krompirjem in koruzo redil?“

„Z medom in božjo voljo,“ je rekel Žef. In Nanca se je čudila, da ni še bolj zrasel.

V postelji pa je Žef vseeno premišljal o tem vprašanju. Saj navsezadnje stari ni praznic govoril. Pa kaj, ali mar nimamo senožeti? Pa še kakšne! Senožet je treba samo malo prekopati, izruvat grme, popukati vresje in pognojiti z umetnim gnojilom, pa bo arnice, otave in otavnika pa še otavnice, kolikor bo kdo hotel. In umetno gnojilo tudi dobim, za take stvari daje država posojilo. In tako je bila zanj stvar razčiščena.

Takoj drugo jutro se je napotil v trg, da bi najel državno posojilo. Skoraj je držal denar v rokah, ko se je oglasila banka z vknjižbo. In tako je padlo umetno gnojilo v nič. Takrat je Žef popival cele štiri dni, vrnil se je z velikim truščem, vendar ni storil nikomur nič žalega; bilo je prvič, da ni dobil denarja. Pogreznil se je vase, premišljeval in od tiste ure je začel narahlo dvomiti o svojem uspehu.

Pšenica na veliki njivi je kaj slabo kazala, po vsej novini je zrasla komaj za ped visoko, bila je bleda in videlo se je do tal. Nič ni bilo lepega, zelenega morja. In potem, ko je bilo klasje že skoraj dozorelo, se je kar sredi poldneva zrak zgostil v dušljivo kuhalico kakor sopara pred žeknom prižgane apnenice. Na nebu so se kvasili zavaljeni, trebušnati oblaki, zapihal je pritiklav veter in prihulil velo travo upognil dozorevajoče klasje, pometel odpadlo listje in ga zvrtničil s prahom na hišnem vogalu. Zrela vrtnica se je usula čez plot, svinjak je zasmrdel, nad gnojnično jamo so brnele drobne mušice in sedale na debele, bele črve, kokoši so prhutale in se valjale po suhi, prašni zemlji, pes je grizel zeleno travo, v zvoniku je zvonilo, Nanca je zaprla vrata in okna, da ne bi preprih potegnil strele v hišo, na ognjišču je tlela oljka. Žef se je zibal na zibajočem se kamenitem pragu, križal dolge roke na prsih in na hrbtu — potem je veter zganil krone dreves, z debla je padlo črvivo jabolko in se razčesnilo na klancu. Kanila je prva, debela kaplja in za njo je zaštropotala toča. Žef je stopil v vežo, potegnil sekiro izpod skrinje, pobral debelo ledeno zrno in ga zdrobil na tnalu s sekirnim ušesom...

Jesen je bila pusta in žalostna. Ves greh je ležal na Žefu in vsi so se z očitajočimi očmi ozirali vanj. Spočetka mu ni nihče nič rekel, toda pozneje, ko ni bilo pri hiši skoraj ničesar več za pod zobe, je Nanca v trenutkih, ko so otroci prosili kruha, vselej rekla:

„Kar potrpite, otroci, kar potrpite! Saj bo oče nesel pšenico v mlin! In potem bomo spekli bel kruh, saj nam je vendar spomladi tako obljudil.“

Take besede je govorila takrat, kadar je bil Žef kje v bližini, da jo je lahko slišal. Mraz ga je oblival, počasi je izgubljal potrpljenje

in je slednjič zrogovilil in trdil, da je vsega tega kriva toča; če pa Nanci ni po volji, lahko kar gre s svojim pankrtom, kamor se ji zdi. Tudi v Slavonijo jo lahko pobriše, saj je ne drži za rep! Sicer gre lahko tudi k orožnikom in se tam proda za komis, kakor je počenjala v času vojne. Nanca pa mu tudi ni ostajala dolžna; metala sta besede drug v drugega toliko časa, da je Žef temeljito zbesnel in ji pokazal vrata. To je bil prvi in največji trušč po vojni.

Ostali so spet sami in prišla je huda in težka zima. S staro materjo je šlo h koncu, zdaj se ni več zaganjala in tudi otresala se ni več, Žef je bil sam v hiši, moral je skrbeti zanjo in za otroke. Ko je pokuhal ves krompir, je stopil na županstvo, razkrilil roke in povedal, da nima od česa živeti.

„Zakaj si pa tako neumno gospodaril,“ je rekel župan.

„Ali sem si mar sam priklical točo,“ je ugovarjal Žef.

„Če bi toča padla na krompir in na koruzo, bi se ne poznalo tako.“

In sta se sprla.

Slednjič pa je župan vseeno odločil, da bo stara Obrekarica živela na občinske stroške. Prvi dan jo je nesel Žef k sosеду.

„Kaj me je vse doletelo na stare dni,“ je stokala starka in se branila. Pa tudi ljudje so se je branili; tako dolgo, da je občina sklenila, da jo pošljejo v sirotišnico. Meglenega oktobrskega jutra jo je Žef naložil na hrbet in jo nesel čez reko. Sredi vode se mu je spodrsnilo na okroglem kamnu in padel je s svojim bremenom. Dvignil je Anco iz vode, stal nekaj časa sredi valov in premišljal, potem pa jo je vseeno nesel dalje. Toda voznik ga je pregovoril, da jo je nesel spet domov. Še tisti večer je umrla. Ljudje so po vasi šepetali, prihajali so jo kropit in prinašali otrokom kruha, orehov in suhih hrušk. Žef je hodil po hiši in ni kazal nobene žalosti; toliko pa je vseeno pazil, da se ni napil. Materino smrt sta izkoristili Nanca in Kati, da sta se lahko vrnili. Zmerjali sta Žefa z zverino. Po pogrebu je Žef dva dni pil; romal je iz gostilne v gostilno in se zaklinjal, da mu ni več obstanka. Kaj naj zdaj prav za prav še počenja doma; vse zija samo vanj in zahteva kruha, čevljev, obleke in on jim nima kaj dati. Konje bo prodal in voz, da bo imel za vožnjo in odpeljal se bo v Francijo. Če bo dve leti pridno garal, si bo morda toliko prislužil, da bo poplačal dolgove, pognojil posestvo in delal naprej. To se mu bo vsekakor posrečilo. Praznil je frakelj za frakljem in navdušeno razlagal, kaj še vse bi bilo potrebno pri njegovi kmetiji; reka recimo tako nerodno teče, da ob vsaki povodnji zgubi za par metrov sveta. Tam bi bilo treba kajpak postaviti brani, da bi vodo odvrnil, toda kaj, ko nima denarja. Ko se čez dve leti povrne, bo to njegova prva skrb.

Prodal je konje in voz, obiskal svoje upnike in jim obljubil, da jim bo v kratkem vrnil dolgove. Poiskal si je dokumente, se nekega jutra napravil, stopil v kuhinjo in kratko malo rekel:

„Zdaj pa grem!“

„Kam pa,“ so ga začudeno vprašali.

„V Francijo.“

„Za božjo voljo,“ je zajavkal Jakop, „od naše hiše ni nihče hodil v svet.“

Žef je bil skoraj spet zgubil ravnodušnost in se razvnel, pa je samo zamahnil z roko in rekel:

„Grem pa jaz!“

„Pa bi ti pripravila vsaj kaj za pot,“ je stokala Nanca in se vse-kavala v predpasnik.

„Nič ne potrebujem,“ je rekel Žef.

„Vsaj na postajo grem s tabo,“ je prosila.

„Tudi tega ni treba,“ je dejal. „Denarja vam bom že pošiljal. Ti pa glej,“ se je obrnil k Nanci, „da boš odplačevala dolgove. Pa zbogom.“ In stisnil jim je roke in šel.

Oglasil se je prvič čez dva meseca s kratkim pismom in denarno pošiljko — čez mesec je prišla samo denarna pošiljka, tretji mesec pa mrtvaški list.

Tako je umrl Žef Obrekar, ki je bil umazana smet v primeri z božjo neskončnostjo. Ni umrl ne za cesarja, ne za domovino, umrl je za svoj vsakdanji kruh — podsulo ga je z dvajsetimi tovariši v svinčenem rudniku; pokopali so ga na državne stroške — in nad njegovim grobom je snel svoj visoki, črni cilindar celo sam predsednik francoske republike.

(Konec.)

Pripombe k naši prevratni dobi

Albin Prepeluh

Med predvojnimi slovenskimi politiki je bilo zelo malo takih, ki bi jim bile politične in strankarske okoliščine med Hrvati in med Srbi v kraljevini kaj prida znane. Tudi njihova politična zgodovina iz novejšje dobe je bila med Slovenci zelo redka knjiga. V tem pogledu je pri nas prevladovalo tisto prazno in frazasto „hejslovanstvo“, ki je bilo zlasti Ivanu Cankarju hvaležen objekt kritike in satire in ki ni nobenega vprašanja med Slovani podrobneje in resno preučilo. Upam, da sem objektivnen, ako trdim, da je bilo še največ ljudi, ki so imeli med Hrvati in Srbi osebna in politična poznanstva in ki so se potrudili preučiti njihove domače razmere, med takratnimi slovenskimi socijalisti. Tako imenovane „balkanske konference“ socijalistič-